

ВІДГУК

офіційного опонента – доктора педагогічних наук, професора

Коваль Тамари Іванівни на дисертаційне дослідження

Хоружия Костянтина Сергійовича

на тему „Методика застосування інформаційної системи управління

якістю освіти майбутніх економістів” на здобуття наукового ступеня

кандидата педагогічних наук за спеціальністю 13.00.10 – інформаційно-

комунікаційні технології в освіті

Україна обрала стратегічний курс на інтеграцію у європейський та світовий політико-економічний простір, що обумовило потребу у інноваційній реформі національної системи вищої освіти. Тому одним із найважливіших завдань реформування освітньої галузі, звичайно, є забезпечення управління якості освіти, як однією з головних умов мобільності, сумісності та привабливості системи вищої освіти будь-якої країни, головною складовою престижу вищого навчального закладу (ВНЗ).

На сьогодні стрімкий розвиток процесу інформатизації всіх сфер життя суспільства, який суттєво вплинув на стан економіки, життя людей, національну безпеку, інтелектуальний потенціал суспільства, створює можливість підвищити на новий рівень якість вищої освіти країни. Тому впровадження у освітню діяльність автоматизованих систем управління якістю освіти, теоретичне обґрунтування та розробка методики їхнього застосування має бути пріоритетними напрямками освітньої політики кожного ВНЗ.

Виходячи з цього, є всі підстави стверджувати, що обрана для дослідження Костянтином Сергійовичем Хоружиєм проблема застосування інформаційної системи управління якістю освіти майбутніх економістів, досить актуальна і своєчасна. Адже, проведений дисертантом ґрунтовний аналіз науково-педагогічних публікацій, показав – ця проблема досліджена недостатньо.

Зміст дисертаційної роботи К.С. Хоружия засвідчує його прагнення переконливо довести, що на сучасному етапі управління якістю освіти майбутніх економістів вимагає подальших ґрунтовних досліджень щодо створення комплексної розгалуженої системи в контексті особистісно-орієнтованого, компетентнісного та інформаційно-комунікаційного підходів згідно вимог сучасного суспільства; системи, яка б дозволила інтегрувати відомості про різноманітні аспекти діяльності ВНЗ та спростити прийняття рішень стосовно підвищення рівня якості економічної освіти.

Актуальність проблеми, що досліджується, її методологічна і теоретична основа одержали в дисертаційній роботі К.С. Хоружия належне обґрунтування, аргументацію і конкретизацію; лаконічно сформульовано об'єкт, мета, предмет і завдання дослідження. Логіка дисертації є послідовною, відповідає науковій проблемі і спрямована на системне її розв'язання.

Дисертація складається із вступу, чотирьох розділів, висновків до кожного розділу, загальних висновків, списку використаних джерел. Загальний обсяг дисертації – 260 сторінок, з яких основний зміст викладено на 225 сторінках. Дисертація містить 17 таблиць, 18 рисунків та 7 додатків. Список використаних джерел включає 185 найменувань, з них 15 іноземними мовами.

У **вступі** достатньо повно обґрунтовано актуальність обраної теми, чітко сформульовані об'єкт, предмет, мета, завдання дослідження, які досить конкретні та відповідають поставленій меті.

У першому розділі **„Науково-теоретичні основи управління якістю освіти майбутніх економістів”** на основі аналізу історичних, філософських та психолого-педагогічних аспектів розвитку економічної освіти в Україні автор визначив інформаційно-комунікаційний, системний, особистісно-орієнтований та компетентнісний підходи як базові щодо науково-теоретичного обґрунтування, проектування та розроблення інформаційних систем управління якістю освіти майбутніх економістів.

У процесі наукового пошуку автором було встановлено, що науково-теоретична основа розвитку економічної освіти знаходиться на „золотому

перетині” науково-теоретичних принципів філософського пізнання щодо основних закономірностей розвитку соціально-економічних процесів; концептуальних положень філософії, історії економічних вчень, економічної теорії, інформаційно-комунікаційних технологій (ІКТ), сучасних педагогічних інформаційних технологій щодо науково-теоретичного узагальнення інтелектуально-економічного суспільного досвіду; сучасних концепцій розвитку та реформування економічних систем.

У розділі на основі аналізу науково-теоретичної літератури автором охарактеризовано основні поняття дослідження як то „професійна компетентність майбутніх економістів”, „якість освіти майбутніх економістів”, „управління якістю економічної освіти” та ін.

На основі ретельного огляду науково-теоретичних джерел автор визначив основні вимоги до управління якістю освіти майбутніх економістів, світові і вітчизняні тенденції розвитку управління якістю освіти майбутніх економістів, до яких К.С. Хоружий відніс: покращення процесів управління якістю економічної освіти на основі визначення чіткої місії та стратегічних цілей ВНЗ; використання інноваційних підходів до процесу управління якості економічної освіти, запозичених із галузей економічно-підприємницької діяльності; направленість на підвищення рівня професійної компетентності майбутніх економістів; спрямованість на спільну стандартизацію та кооперацію систем оцінювання якості економічної освіти на рівні ВНЗ; досягнення відповідності стандартів якості економічної освіти вимогам роботодавців.

Проведений аналіз сучасного стану дослідження проблеми управління якістю освіти на основі спеціалізованого програмно-технічного забезпечення дозволив автору зробити висновок, що через брак коштів, автоматизація процесів управління в тому числі і управління якістю освіти проходить не достатньо швидко, тож майже всі розроблення створюються власними силами ВНЗ, без залучення спеціалізованих компаній з виробництва програмного забезпечення.

У другому розділі **„Проектування інформаційної системи управління якістю освіти майбутніх економістів”** подано загальну методику дослідження проблеми. Приємно вражає нормативно-правова база і теоретично-джерельна база дослідження. Досить ретельно автором сплановано й організовано етапи проведення експериментальної роботи (пошуковий, констатувальний і формувальний). До дослідно-експериментальної роботи було залучено достатню, статистично виправдану кількість студентів (204) і викладачів (38).

Вірогідність результатів, одержаних дисертантом, забезпечена теоретичним обґрунтуванням вихідних положень, застосуванням методів, адекватних меті і завданням дослідження; репрезентативністю вибірки; кількісним та якісним аналізом емпіричних результатів; застосуванням методів математичної статистики; всебічним і глибоким аналізом літературних джерел.

У розділі представлено модель інформаційної систему управління якістю освіти майбутніх економістів, окреслено її основні функції, визначено за допомогою системно-структурного аналізу, що діяльність цілісної інформаційної системи управління якістю освіти майбутніх економістів забезпечує єдність трьох структурних компонентів: організаційно-цілеспрямовуючого, когнітивно-компетентнісного та звітно-контрольного. Для кожного компоненту системи представлено комплекс індикаторів (показників), за допомогою яких можна отримати кількісні дані про ключові аспекти стану, функціонування та результативності компонентів освітньої системи. Розроблено програмні складові системи, що включають: сервер звітів, сховище даних, систему управління доступом до порталу та Інтранет/ Інтернет портал.

У третьому розділі – **„Організація впровадження методики застосування інформаційної системи управління якістю освіти майбутніх економістів”** автор обґрунтовує та визначає педагогічні умови застосування інформаційної системи управління якістю освіти майбутніх економістів як основи організації навчання студентів економічних спеціальностей – інформаційно-комунікаційна спрямованість фахової підготовки майбутніх

економістів, міжпредметна інтеграція, педагогічне забезпечення формування інформаційної культури майбутніх економістів.

У розділі визначено сутність і особливості впровадження методики застосування інформаційної системи управління якістю освіти майбутніх економістів, визначено складові методики застосування інформаційної системи управління якістю освіти як систему методів, засобів, прийомів, форм навчання, зокрема інноваційних, принципів функціонування інформаційної системи управління якістю освіти майбутніх економістів (забезпечення вільного доступу до даних, простота в розгортанні, відмовостійкість, функціональність, забезпечення захисту конфіденційних даних, наочність та гнучкість налагодження).

Створена модель застосування інформаційної системи управління якістю освіти, яка окреслює цілі, структуру, принципи функціонування, містить відображення функціональних зв'язків як між структурними компонентами системи, так із освітнім середовищем через подані педагогічні умови, теоретичні підходи, етапи застосування (підготовчий, інструктивно-адаптаційний, методично-базовий, експериментально-оцінювальний).

У четвертому розділі **„Перевірка ефективності методики застосування інформаційної системи управління якістю освіти майбутніх економістів у вищих навчальних закладах”** було визначено відповідно до змісту професійної компетентності майбутніх економістів основні критерії, а також показники її сформованості. Для *когнітивної компетентності* критерієм визначено ступінь особистісної спрямованості студентів на актуалізацію предметно-спеціалізованих компетенцій майбутнього економіста (показники: наявність інтересу до набуття комплексу економічних знань; вияв теоретично-академічної обізнаності студентів щодо навчальних дисциплін з циклу професійно-предметної підготовки; наявність комплексного економічного тезаурусу); для *фахово-діяльній компетентності* критерієм було визначено ступінь професійної підготовленості майбутніх економістів щодо практичних вмінь і навичок у різних галузях економічної діяльності

(показники: наявність готовності майбутніх економістів до застосування комплексу економічних знань у різних галузях практичної фахової діяльності; вияв фахової продуктивності щодо науково-дослідної економічної діяльності; рівень відповідності якісних результатів фахової підготовки майбутніх економістів вимогам економічних підприємств); *для комунікативної компетентності* критерієм було визначено міру професійної підготовленості майбутніх економістів щодо застосування комунікативних вмінь у різних галузях економічної діяльності (показники: вияв комунікативних умінь майбутніх економістів щодо організації процесу творчої співпраці „в команді”; здатність до письмової і усної комунікації рідною мовою у процесі економічної діяльності; здатність до письмової і усної комунікації іноземною мовою у процесі економічної діяльності).

Достатній рівень достовірності теоретичних положень і практичних результатів дисертаційного дослідження К.С. Хоружия досягається не лише теоретичними методами, а й завдяки проведенню педагогічного експерименту та математичній обробці отриманих даних. Кількісний аналіз результатів експериментальних даних наочно проілюстровано у вигляді таблиць і рисунків. Все це засвідчує про належний рівень володіння автором сучасними методами науково-педагогічних досліджень та робить висновки, теоретичні положення і практичні результати дослідження логічними та переконливими.

Опертя на наукову методологію, поєднання кількісного та якісного аналізу одержаних даних свідчить про достовірність теоретичних положень і висновків дослідження. Таким чином, успішне вирішення поставлених у дисертаційній роботі завдань забезпечило досягнення мети цього дослідження.

Тривалість, масовість, багатоплановість педагогічного експерименту та ретельність обробки його результатів дали можливість дисертанту обрати оптимальний шлях реалізації робочої гіпотези і раціонального розв'язання завдань дослідження.

Загальні висновки аргументовано відображають результати дисертаційної роботи, відповідають поставленим меті та завданням, узагальнюють результати дослідження і відображають його суть.

Робота виконана на достатньому науково-теоретичному і методичному рівні, містить різноплановий і ретельно опрацьований автором теоретичний матеріал, який має певну **наукову новизну і теоретичне значення дослідження**, а саме: *вперше* – спроектовано інформаційну систему управління якістю освіти майбутніх економістів, створено її модель; обґрунтовано та розроблено модель застосування інформаційної системи управління якістю освіти майбутніх економістів; розкрито сутність та зміст педагогічних умов функціонування інформаційної системи управління якістю освіти майбутніх економістів; обґрунтовано основні складові методики застосування інформаційної системи управління якістю освіти майбутніх економістів на основі створеного методико-технологічного забезпечення означеної системи, виявлено динаміку та послідовність етапів її впровадження у процес фахового навчання майбутніх економістів; *уточнено* – критерії та показники сформованості професійної компетентності студентів економічних спеціальностей на базі інформаційної системи управління якістю освіти майбутніх економістів, відповідним рівням сформованості надано якісні характеристики; тлумачення понять: „управління якістю освіти майбутніх економістів”, „професійна компетентність майбутніх економістів”, „інформаційна компетентність майбутніх економістів”, „інформаційна система управління якістю освіти майбутніх економістів”; *подальшого розвитку дістали* – теоретичні та методичні особливості розробки та використання систем методично-інформаційного забезпечення навчального процесу для вимірювання та оцінювання рівня навчальних досягнень, а також моніторингу освітньої діяльності у вищих навчальних закладах.

Не викликає сумніву і **практична цінність результатів дисертаційного дослідження**. У роботі представлено практичні доробки автора, які полягають у розробленні методико-технологічної моделі інформаційної системи управління якістю освіти майбутніх економістів; створенні програмного забезпечення для

означеної системи; впровадженні в навчальний процес ВНЗ методики застосування даної системи. Результати дисертаційного дослідження знайшли практичне впровадження в Інституті управління та економіки освіти Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова, Українському інституті розвитку фондового ринку Національного економічного університету імені Вадима Гетьмана, Інституті фізики, математики, економіки та інноваційних технологій Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка, Ніжинському державному університеті імені Миколи Гоголя, що засвідчено відповідними довідками. Пройшли апробацію на наукових конференціях різного рівня у містах Київ, Кельн, Черкаси.

Науково-методичний і практичний доробок автора може бути використаний при створенні навчально-методичних посібників, розробленні робочих і типових програм навчальних дисциплін, здійсненні досліджень щодо актуальних проблем теорії та методики фахової підготовки студентів економічних спеціальностей.

Основні положення та результати дисертаційного дослідження опубліковано у 15-ти наукових публікаціях, з них 6 у фахових виданнях, затверджених МОН України, з яких – 2 статті у фахових виданнях включених до міжнародних наукометричних баз, 1 стаття у зарубіжному періодичному виданні, 4 статті та тези доповідей у матеріалах наукових конференцій. Підготовлено один навчальний посібник. Опубліковані автором наукові та методичні праці повністю відображають основний зміст дисертації.

Аналіз публікацій за темою дисертації дає підстави зробити висновок про те, що в опублікованих працях автора повністю висвітлені його результати і рекомендації щодо їх упровадження. Обсяг і характер публікацій автора свідчить про фундаментальність його доробку.

Структура дисертації відповідає логіці наукового дослідження, послідовно розкриває основні завдання наукового пошуку автора. В роботі зроблені відповідні узагальнення й висновки, оформлені додатки.

Автореферат дисертації К.С. Хорунжия написаний відповідно до нормативних вимог і повністю відповідає змісту та структурі роботи, дає чітке уявлення про особливості проведеного дослідження та його результати.

Разом з тим, вважаємо за доцільне висловити такі дискусійні положення і зауваження щодо змісту дисертації:

1. У Розділі 1 (стор. 39) автор визначив складові професійної компетентності майбутніх економістів як когнітивну, професійно-діяльнісну і комунікативну. Зважаючи на те, що дисертант розробляє та впроваджує інформаційну систему управління якістю освіти, що розміщується в інформаційно-комп'ютерному освітньому середовищі ВНЗ, можна було б ще додати до цього списку таку компетентність як *інформаційно-технологічну*, а не писати про інформаційну культуру студентів економічних спеціальностей у підрозділі 3.1 та визначати одну із педагогічних умов застосування розробленої методики – *„педагогічне забезпечення формування інформаційної культури майбутніх економістів у процесі фахової підготовки”*.
2. У підрозділі 1.1 дисертант занадто захопився аналізом *наукових досліджень історичного аспекту економічної думки* (стор. 19–29). Беручи до уваги мету та завдання дисертаційного дослідження, на наш погляд, ключову роль *інформаційно-комунікаційного підходу* до створення інформаційних систем управління якістю освіти майбутніх економістів на постіндустріальному етапі розвитку суспільства можна було б обґрунтувати змістовно стисліше.
3. Дисертаційне дослідження виграло б, якби дисертант у підрозділі 1.3 більше уваги приділив аналізу вітчизняного досвіду створення інформаційних систем управління якістю освіти, наприклад, таких як автоматизована система управління вищим навчальним закладом АСК „ВНЗ” (науково-дослідний інститут Прикладних інформаційних технологій Кібернетичного центру Національної академії наук України); пакети комп'ютерних систем „Деканат”, „КОЛОКВІУМ”, „ПС-Персонал” (приватне підприємство „Політек-софт”); „ВНЗ АЛЬМА-МАТЕР” (товариство з обмеженою відповідальністю „Direct IT”); інформаційно-аналітична система управління вищим навчальним

закладом „Університет” (Херсонський державний педагогічний університет); електронна система управління ВНЗ „Сократ” (Вінницький національний аграрний університет) та ін.

4. Автор визначив (стор. 63) основні світові та вітчизняні тенденції розвитку управління якістю освіти майбутніх економістів, серед яких, на наш погляд, не вистачає саме тенденції – *широке впровадження інформаційних систем управління якістю освіти у освітню діяльність ВНЗ.*

5. У представленій моделі інформаційної системи управління якістю освіти майбутніх економістів на рис. 2.2 (стор. 98) для кращого її сприйняття не вистачає чіткого виділення трьох функціональних структурних компонентів – *організаційно-цілеспрямовуючого, когнітивно-компетентнісного та звітно-контрольного.*

6. Експериментальне дослідження на формуючому етапі педагогічного експерименту краще сприймалося б, якби автор в тексті дисертації визначив *варійовані* (які методики застосування інформаційної системи управління якістю освіти майбутніх економістів перевірялися в експериментальних і контрольних групах?) та *неварійовані умови експерименту*, наприклад, склад та рівень навченості студентів контрольних та експериментальних груп, тривалість педагогічного експерименту тощо.

7. У списку використаних джерел представлено лише 15 джерел іноземними мовами, що є недостатнім для такого роду досліджень.

8. Рукопис має і окремі недоліки редакційного та стилістичного характеру, в тексті зустрічається де-яка не відповідність термінології: на рис. 2.2 – „сховище даних”, а на стор. 128 – „база даних”.

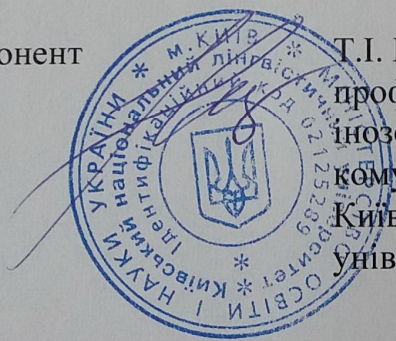
9. Рукопис має і окремі орфографічні помилки, наприклад, дисертант використовує термін „зворотній” (рис. 2.1 та стор.102), „Індикатори зворотнього зв'язку” (стор.103) замість „зворотний зв'язок”, „Індикатори зворотного зв'язку” та ін.

Разом з тим висловлені зауваження не є принциповими і в жодному разі не впливають на загальну позитивну оцінку дисертаційного дослідження К.С. Хоружия.

Загальний висновок

Аналіз роботи, автореферату й опублікованих наукових праць дає підставу зробити такий **висновок**: дисертаційне дослідження Хоружия Костянтина Сергійовича на тему „**Методика застосування інформаційної системи управління якістю освіти майбутніх економістів**” є самостійним і завершеним науковим дослідженням, яке за актуальністю і змістом, обсягом та якістю оформлення, повнотою викладу і новизною її основних результатів у публікаціях, відповідає вимогам пп. 11, 13 „Порядку присудження наукових ступенів і присвоєння вченого звання старшого наукового співробітника”, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 24.07.2013 р. №567, вимогам, які ставляться до робіт, поданих на здобуття наукового ступеня кандидата педагогічних наук, а її автор – **Хоружий Костянтин Сергійович** заслуговує на присудження йому наукового ступеня кандидата педагогічних наук зі спеціальності 13.00.10 – інформаційно-комунікаційні технології в освіті.

Офіційний опонент

Т.І. Коваль, доктор педагогічних наук,
професор кафедри методики викладання
іноземних мов й інформаційно-
комунікаційних технологій
Київського національного лінгвістичного
університету

